

O'QUVCHILARNI BAND QILISH HAMDA ULARDA BO'SH VAQTLARIDAN UNUMLI FOYDALANISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK USULLARI

Boltaboyeva Muhabbat Sherxanovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi

Ellikqal'a tumani 3-umumiy o'rta

ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi

Annotasiya. *Yoshlarimizning har bir o'tkazayotgan vaqtlariga kattalar befarq bo'lmasalar, ular o'z to'g'ri yo'llaridan adashmaydilar. Unutmaylik, qaysi jamiyatda yoshlar kattalarning e'tiborida bo'lib, yoshligini ilmu-hunar o'rganishga sarflasa bu jamiyat yuksaladi, aksincha, biron jamiyatda befarqlik va loqaydlik avj olsa o'sha jamiyat tanazzulga yuz tutadi.*

Kalit so'zlar. *Yoshlar, bo'sh vaqt, besh tashabbus, talaba, kitob o'qish, foydali mashg'ulotlar, ruhiyat, psixik jarayonlar, muloqot, ong, tafakkur*

KIRISH

Xalqimizda shunday naql bor yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh kabidir. Misol uchun bir niholni yerga ekib unga vaqtida parvarish berib begana o'tlardan tozalanmasa u nihol nozik va qiyshiq bo'lib rivojlanadi va kutilgan natijani bermaydi. Huddi shunday yoshlarni ham bo'sh vaqtini qanday ishlarga sarflayotganini o'rganib ularni to'g'ri yo'lga solmasak kelajagimizni buyuk qila olmaymiz. Bu yo'lda millatimizning yorqin namoyondalarini o'zimizga o'rnak bilib harakat qilmog'imiz darkor.

Shu bilan birga, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishni tashkil etish dolzarb masala ekanligi prezidentimiz tomonlaridan mutasaddi tashkilotlar rahbarlariga vazifa qilib yuklandi. Yoshlar qanchalik ma'naviy barkamol bo'lsa, turli yot illatlarga qarshi immuniteti ham shuncha kuchli bo'ladi. Ma'lumki, davlatimiz rahbari ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy sohalaridagi ishlarni yangi tizim asosida yo'lga qo'yish bo'yicha 5 ta muhim tashabbusni ilgari surgan edi.

Besh tashabbus o'z ichiga sport, musiqa, kitobxonlik, xotin-qizlarga keng imkoniyatlar yaratish kabilarni o'z ichiga oladi. Bu ishlar Namangan viloyatida ham davom ettirilib, "Ma'rifat karvoni" tashkil etildi. Yoshlar uchun 25 ming dona kitob, 80 turdagi sport jihozlari va musiqa asboblari yetkazib berildi. Ota-onalar o'z farzandlarini oilasidan uzoq vaqtida qanday ishlar bilan bantligini o'rganib borishlari shart.

Chunki yosh avlodni o'z holicha qarovsiz tashlab bo'lmaydi. Bundan tashqari oila boshliqlari o'z farzandlarini qiziqishlarini to'g'ri baholab o'z yo'llarini

tanlashlarida ko'maklashishlari kerak. Bugungi kunda oilada ota ham ona ham o'z yumushlari bilan band bo'lib farzand tarbiyasiga yetarlicha vaqt ajratishmayapti. Bu esa farzan xaqqiga hiyonat sanaladi. Bunga misol qilib, yoshlarimizning telefon va onlayn o'yinlarga bog'lanib qolishayotganini aytishimiz mumkin. Farzandi bo'sh vaqtida nima ish qilayapti, kimlarga do'st tutunyapti, kimlarni o'ziga idealidagi inson deb qarayotgani kattalarni qiziqtirmayapti.

Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek telefandan qanday foydalanish kerak, uning vazifasi nima, yoshlarimizning kompyuter savodxonligini oshirish va internet saytlaridan to'g'ri foydalanish ko'nikmasini shakllantirish lozim. Zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan shunday vaziyatda yosh avlodning dunyoqarashini o'stirib bo'sh vaqtlaridan unumli foydalanishga odatlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki dono xalqimizda "Vaqting ketdi-naqding ketdi" degan naql bor. Yoshlarimizni bo'sh vaqtlarini kitob mutola qilish, hunar o'rganish, turli sport o'yinlariga qiziqtirish uchun ularni kichikligidan shu narsalarga ko'niktirib borish muhimdir. Undan tashqari yoshlarimizni ozodalikka, mehnatsevarlikka o'rgatishimiz lozim.

Aks holda ular dangasa va tartibsiz bo'lib ulg'ayishadi. Shuning uchun har yili xalqimizda umumxalq hasharlari uyushtirilib bunga ko'plab yoshlarimiz jalb qilinadi. Bu hasharlarda keksalarimiz o'z boshchiligida kelajak avlodlarning mehnatga bo'lgan layoqatini shakllanishida o'z hissalarini qo'shadilar. Ozodalik avvalo o'z honasidan boshlanadi. Shuning uchun talaba yoshlarning qanday uylarda va qay holatda yashoyotgaliklarini kuzatib boriladi. Ozodalik bo'lgan joyda hotirjamlik bo'ladi. Kayfiyat ham a'lo darajada turadi. Ozodalikka rioya qilish didimizda ham farz sanaladi. Ozodalik bo'lgan joyda yangi-yangi g'oyalar, fikrlar vujudga keladi. Yoshlarimiz oilasidan uzoqda yashab mustaqil hayotga o'rganar ekan ularni bu yo'lda kimlarni o'ziga hamroh qilishi juda muhim omildir. Ularning do'sti kim? Nima bilan shug'ullanyapdi? Bo'sh vaqtini nimalarga sarflaydi? Zararli illatlari yo'qmi? Ozodalikka rioya qiladimi? Va shu kabi jihatlariga e'tibor qaratish lozim. Chunki otabobolarimizdan qolgan bir naql "Menga do'stingni qandayligini ayt, men seni qandayliigingni aytib beraman" bizni farzandlarimizni kimlar bilan do'st tutinayotgani haqida o'ylashga majbur qiladi.

Yoshlarimizning har bir o'tkazayotgan vaqtlariga kattalar befarq bo'lmasalar, ular o'z to'g'ri yo'llaridan adashmaydilar. Unutmaylik, qaysi jamiyatda yoshlar kattalarning e'tiborida bo'lib, yoshligini ilmu-hunar o'rganishga sarflasa bu jamiyat yuksaladi, aksincha, biron jamiyatda befarqlik va loqaydlik avj olsa o'sha jamiyat tanazzulga yuz tutadi. Bu borada 20-asr boshlarida yurtimizdan yetishib chiqqan Jadidchilik harakati nomoyondalaridan biri Muhmudxo'ja Behbudiy "Dunniyoda turmoq uchun dunyoviy ilmlarni o'rganmoq lozim" degan edi. Agar biz yoshlarning bo'sh vaqtlarini foydali ilmlarni o'rganishlariga yo'naltira olsak o'ylaymanki diyorimizdan yana Ibn Sinolar, Xorazmiylar, Beruniylar, Navoiylar ko'plab yetishib

chiqadi. Bu sohada hozirda o'qiyman, hunar o'rganaman degan har bir yoshga O'zbekistonimizda yatarlicha shart-sharoitlar yaratib qo'yilgan. Shu o'rinda bir savol tug'ilishi tabiiy albatta.

Nima uchun shunday erkinlik va tinchlik xukm surgan jamiyatda yuksalish uchun nima qarshilik ko'rsatyapti? Buning birgina javobi o'tayotgan vaqtimizning qadriga yetmasligimizdir. Bir tasavvur qiling, millatimizdan yetishib chiqqan buyuk ajdodlarimizda hozir bizda bo'lgan sharoitlar bo'lganmi? Har birimizning ongimizga shu savolni eshitishimiz bilanoq beixtiyor yo'q degan javob keladi. Chunki ular bizningdek yorug' va shinam uylarda emas tor va sovuq kulbalarda kechasi oy shulasida bo'lsa ham o'qib izlanishgan. Kunduzlari o'z kasbukorlari bilan mashg'ul bo'lishgan. Xo'sh, bizni nima to'sib turibdi ilm olishdan.

Yoshlarimiz yengil hayotga o'rganib qolishgan. Bunga misol qilib kitob o'qimasliklarini aytishimiz mumkin. Shunda o'quvchida bir savol tug'iladi. Kitobxonlikni yengil hayotga nima aloqasi bor? Kitobxonlik musobaqasi yaxshi jaroyonku degan fikrlar uyg'onadi. Bu fikrlar to'g'ri albatta. Faqatgina bir tomoni borki meni doim o'ylantiradi. Nega yoshlarimiz o'zi istab kitob mutolaa qilishmaydi? Agar davlat mukofot bermasa kitob o'qimasligimiz kerakmi? Prezidentimizning kitobxonlik musobaqalarini tashkillashtirishlaridan ham asosiy maqsadlari yoshlarimizni kitobga bo'lgan muhabbatini uyg'otishdir. Yoshlarimiz bo'sh vaqtlarini kitib bilan oshnolikda o'tkazsalar, ishonchimiz komilki albatta yurtimiz yanada rivoj topib yurtboshimiz nazarda tutgan maqsadimizga yetishamiz Inshaalloh. Bizning shunday Allohning nazari tushgan diyorimizda yana buyuk ulamolar yetishib chiqishi uchun biz yoshlar tinimsiz o'qib izlanishimiz vaqtimizni behuda ishlarga sarflamay, o'zimizga va yurtimizga foyda keltiruvchi amallarga sarflashimiz kerak. Bu yurti bunday holga kelishiga kimlar jonini bermadi. Shunday ekan, biz bu go'zal diyorimizni nomini dunyoga tarannum etishimiz lozim. Shu o'rinda yan bir misol, dunyoni qaysi davlatida biznikidek bepul ta'lim olish yo'lga qo'yilgan. Bu ham respublikamizda yosh avlodni ilm olishiga bo'lgan e'tibor naqadar yuqori ekanini bilamiz. Bo'sh vaqtlarimizni mazmunli o'tkazish uchun yurtimizda barcha imkoniyatlar bor.

XULOSA

O'quvchi yoshlar darsdan bo'sh vaqtlarini o'z uylaridan chiqmay turib ham mazmunli o'tkazishlari mumkin. Masalan, kitob o'qishlari, shashka va shaxmat o'qlni charxlovchi o'yinlarni o'ynashlari, onlayn til kurslarini tomosha qilishlari va shu kabi o'zi qiziqqan boshqa foydali mashg'ulotlar bilan band bo'lishlari foydadan holi bo'lmaydi. Prezidentimiz ham bu borada yoshlarimizning bo'sh vaqtlaridan unumli foydalanishlari uchun ularni o'qishdan keyingi paytlarda o'z sohalari bo'yicha shug'ullanishga,ilm olishga imkoniyat berdilar. Tashabbuskor tadbirkorlarni jalb qilgan holda, kompyuter o'yinlari markazlarini tashkil etish, ularda bolalar va yoshlarning bilim va dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladigan test, viktorina,

rivojlantirish strategiyalari va boshqa foydali dasturlar bo'lishi zarurligini o'z
yi'g'ilishlarida alohida ta'kidlab o'tdilar. Yoshlarda bolalik chog'idan kitobga mehr
uyg'otish, mustaqil fikr va keng dunyoqarashni shakllantirish ularning hayot yo'llarida
mustahkam zamin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Мунавваров А. Қ. Оила педагогикаси – Т.: Ўқитувчи, 1994
2. Мусурмонова О. Оила маънавияти – миллий ғурур. – Т.: Ўқитувчи, 1999.
3. Ziyo.net materiallari
4. 4.“YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI TO'G'RISIDA”gi O'zbekiston
Respublikasi qonuni, 14.09.2016 yildagi O'RQ-406-son
5. 5.<https://lyceum.tma.uz/besh-muhim-tashabbus/>